

NIKOLA VULETIĆ

HRVOJE BAZINA

VLADIMIR SKRAČIĆ

Centar za jadransku onomastiku i etnolingvistiku Sveučilišta u Zadru

Trg kneza Višeslava 9, HR-23000 Zadar

nvuletic@unizd.hr

hbazina20@unizd.hr

vskracic@unizd.hr

PROJEKT JAPRK (JEZIČNI ATLAS POMORSKE I RIBARSKO KULTURE DALMACIJE I KVARNERA)

Cilj je projekta JAPRK dokumentirati prostornu varijaciju maritimnoga leksika i raznolikost pomorske kulture u Dalmaciji i na Kvarneru. U ovome radu¹ predstavljamo razvoj metodološkoga okvira i sadašnje stanje projekta. U njemu se razmatraju značajke mreže punktova, izrada upitnika, izbor kazivača, tijek anketa te obrada i prezentacija dijalektalne građe. Na kraju rada donose se pokusne inačice triju karata s kratkim geolingvističkim komentarom.

1. Uvod

Jezični atlas pomorske i ribarske kulture Dalmacije i Kvarnera (JAPRK) pokrenut je 2015. kao geolingvistički i etnolingvistički projekt Sveučilišta u Zadru.

Cilj je projekta trojak:

- dokumentirati varijaciju maritimnoga leksika u reprezentativnu broju dalmatinskih i kvarnerskih govora te je prikazati u obliku jezičnih karata, uz osvrt na specifične aspekte maritimne kulture;
- pomoći zajednicama iz kojih potječe građa da očuvaju dio svoga kulturnoga i jezičnoga naslijeđa;
- dugoročno, opisati strukturu hrvatskoga maritimnog leksika i interpretirati njegovu arealnu distribuciju, pridajući osobitu pažnju slavensko-romanskim jezičnim dodirima.

¹ Rad je napisan u okviru projekta *Lingvistička geografija Hrvatske u europskome okruženju* (LinGeH) koji pri Sveučilištu u Zadru financira Hrvatska zaklada za znanost pod brojem HRZZ 3688.

Od početka 2020. godine JAPRK funkcionira kao maritimna sastavnica projekta LinGeH. Terenska istraživanja sada su pri kraju, a slijedi obrada i objava građe. S obzirom na to, prilika je ovo da u obliku prethodnoga priopćenja predstavimo domaćoj znanstvenoj javnosti značajke i sadašnje stanje projekta te njegov potencijalni doprinos hrvatskoj dijalektologiji.

2. Kontekst

Geolingvističko istraživanje maritimnoga leksika plodan je pravac u europskoj tradiciji, pogotovo od 50-ih godina 20. st., kada je pokrenut projekt *Lingvistički atlas Mediterana* (ALM). Rad na ALM-u zastao je nakon dovršetka anketa i objavljivanja pokusnih karata (usp. Cortelazzo 1971), no nadahnuo je niz geolingvističkih projekata. U obliku jezičnih karata ili popisa građe, objavljeni su, između ostalog, repertoari maritimnoga leksika za španjolske i portugalske obale (Alvar 1985–1989; Vitorino 1987), Korziku (Dalbera-Stefanaggi i Miniconi 2008), Siciliju (D’Avenia 2018) i Istru (Filipi i Buršić Giudici 2013).

U hrvatskoj lingvistici maritimni je leksik postao relevantan istraživački problem još ranije, ponajprije zahvaljujući Petru Skoku (usp. Skok 1933). Pučko pomorsko nazivlje prikupljalo se na terenu 1950. u sklopu kampanje JAZU (usp. Jurišić 1962: 462–464). Ta je građa ostala mahom neiskorištena.² Kapitalan doprinos istraživanju leksika morske faune dao je Vinja (1986). Treba istaknuti i niz etnografskih priloga iz maritimne kulture pojedinih naselja (npr. Žic 1902; Kursar 1978, 1982; Dulčić 1979; Jelić 1985). Međutim, kako u tim priložima, tako i u Vinje, vrijedan leksički korpus ne prati primjerena dijalektološka obrada. Po metodološkim zahtjevima dijalektologije i lingvističke geografije prikupljen je i obrađen maritimni leksik sedam punktova ALM-a s područja Hrvatske i Crne Gore (Deanović 1958, 1962, 1963–1964, 1966, 1967; Deanović i Jelenović 1958), a u novije vrijeme leksik dvadeset i dvaju naselja u Istri i na Kvarneru (LAPTIG). Raspoložemo, usto, rječnikom betinskoga brodograditeljskog nazivlja (Filipi 1997) i studijom jezika komičkih ribara s glosarom (Božanić 2011). U dijalektalnim rječnicima maritimni leksik nerijetko nije sustavno obrađen.

Kako je razvidno, pomorski i ribarski leksik hrvatskih govora iz dijalektološke je perspektive nedovoljno istražen. To nije jedini poticaj za ovaj projekt. Tijekom toponomastičkih i ihtionimijskih istraživanja na sjevernodalmatinskim otocima uočili smo jezične posljedice procesa zamiranja tradicionalnih pomorskih i ribarskih znanja i vještina. Pritom je stanje očuvanosti tradicionalne maritimne kulture najbolje upravo u sjevernoj Dalmaciji. Ovdje je ona predmetom žive, iako ugrožene prakse, dok je drugdje svedena u rezidualne okvire, a nerijetko dostup-

² Izbor iz nje u svoj je rječnik uključio Vidović (1986). Cjelovito su objavljeni zapisi tek rijetkih sakupljača te građe, npr. Dulčić 1979, Pederin 1987.

na tek u sjećanjima njenih nekadašnjih nositelja.³ JAPRK predstavlja društveno angažiran odgovor na to stanje.

3. Upitnik

Rad na projektu započeo je izradom terenskog upitnika koji je trebao dati odgovor na temeljno pitanje: što istraživati? Sadržaj upitnika u konačnici je utjecao na odabir punktova, kao i na definiranje profila istraživača i izvedbene aspekte istraživanja. Polazište je činio upitnik ALM-a. Taj zbir 810 onomasioloških i 35 poluotvorenih pitanja sadrži mnogo pojmova koji nisu relevantni za područje istočnoga Jadrana (usp. Deanović 1959). S druge strane, terensko iskustvo i dostupni etnografski radovi ukazivali su na to da su iz upitnika ALM-a izostali neki pojmovi važni za ovdašnju maritimnu kulturu. Valjalo ga je, dakle, prilagoditi lokalnoj stvarnosti koja je, iz povijesnih, demografskih i geografskih razloga, izrazito raznolika. U našem upitniku morali smo s jedne strane uvažiti tu raznolikost, a s druge staviti težište na zajedničku osnovu lokalnih maritimnih tradicija jer je imperativ geolingvističkih istraživanja maksimalna usporedivost građe iz različitih punktova. Uz pučku percepciju prostora i meteorološkoga vremena te morsku faunu, tu zajedničku osnovu predstavlja obalni ribolov i mali ribarski brod.⁴

Tako je utvrđena tematska struktura upitnika. Na sadržajnoj razini, proces izrade upitnika nije se smio svesti na kabinetski rad koji se oslanja samo na prethodne spoznaje iz lingvističke i etnografske literature. Tijekom naših ranijih ihti-onimijskih istraživanja u sjevernoj Dalmaciji kazivači su nam skretali pozornost na pretjeranu vezanost upitnika za znanstvenu klasifikaciju faune i nedostatnu otvorenost kategorijama pučke taksonomije. Zahvaljujući tom iskustvu, sazrela je ideja o potrebi svojevrсна *bottom-up* postupka: upitnik namijenjen istraživanju pučke maritimne kulture treba odražavati iskustvo zajednica iz kojih dolaze kazivači. Radnu inačicu upitnika iz 2015. podvrgli smo sudu ribara i brodograditelja iz Banjola, Malog Iža, Kali, Murtera, Prvić Luke i Zlarina. Zahvaljujući njihovim primjedbama, došli smo do 540 onomasioloških i poluotvorenih pitanja. Ta su pitanja raspoređena u sljedeće tematske cjeline: geomorfologija (35); pučka meteorologija (30); plovidba i luka (24); drveni brod (161); ribarski život (28); ribarske sprave (175); morska fauna i flora (187). Takav upitnik pokazao se primjerenim, što se tiče sadržaja i vremena koje je potrebno za provedbu istraživanja. Nema sumnje da je mogao biti bolji. Kako su ankete odmicale, a mi upoznavali stvar-

³ Za ilustraciju možemo navesti da je, prema našem uvidu, više od polovice očuvanih drvenih plovila na hrvatskome Jadranu koncentrirano na šibenskome i zadarskome području, i to mahom na Murteru.

⁴ Polje trgovačke mornarice izostavljeno je iz upitnika jer je ono poprištem posvemašnje leksičke nivelacije i, u tome smislu, od ograničena interesa za geolingvistička istraživanja.

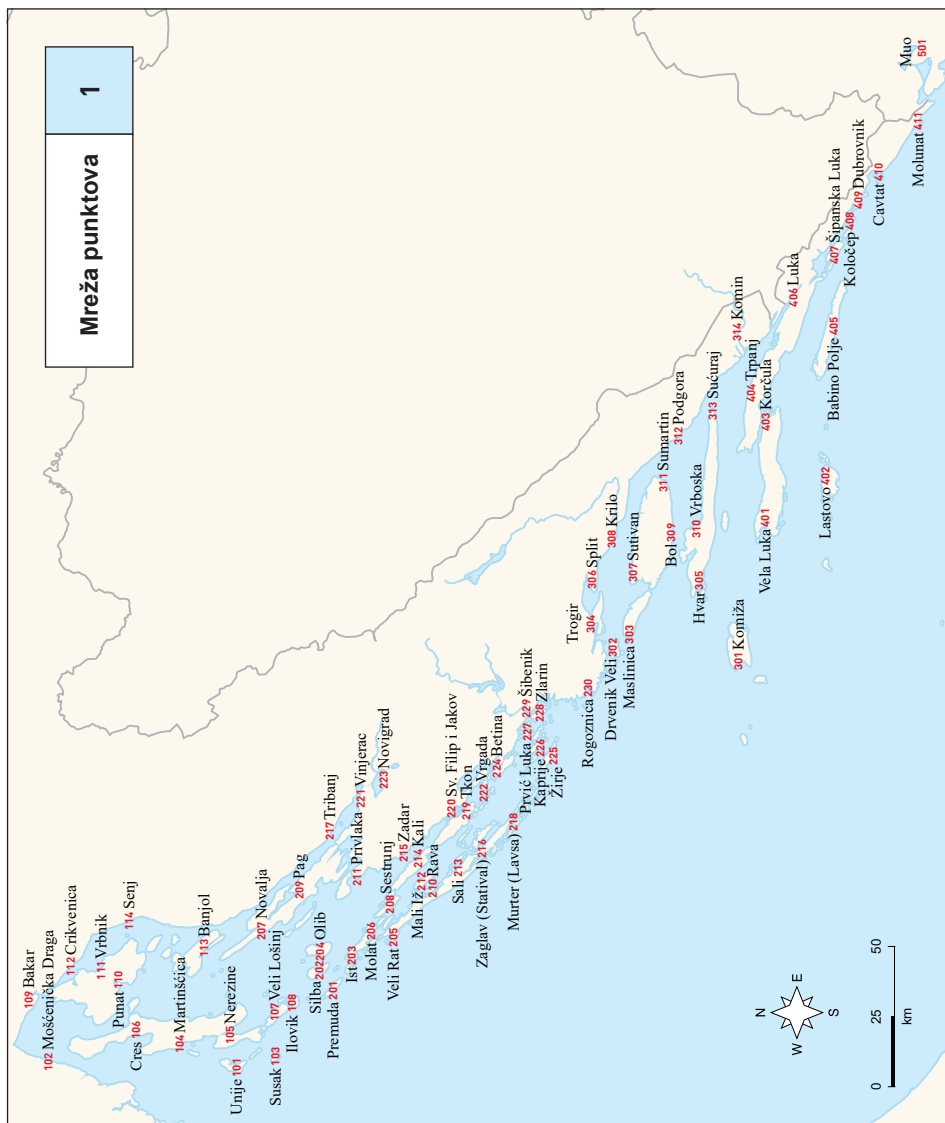
nost maritimne kulture na širokome području istraživanja, izostavljali smo neka pitanja koja su se pokazala neproduktivnima. Uočavali smo i pojave koje smo trebali uzeti u obzir, a nismo prilikom izrade upitnika. Možemo samo ponoviti što je pisao Gilliéron (1915: 45): »Le questionnaire [...] pour être sensiblement meilleur, aurait dû être fait après l'enquête«. Nedostatci onomasiološke komponente upitnika dobro su kompenzirani pitanjima poluotvorenoga tipa. Kazivače smo poticali da opišu svoja iskustva iz plovidbe, gradnje broda, ribolova i tome slično. Na taj smo način uspjeli zabilježiti ono što je kazivačima značajno, makar i izvan onomasiološke strukture upitnika. Usto, pitanja poluotvorenoga tipa u velikoj su mjeri doprinijela smanjivanju utjecaja istraživača na kazivače.

4. Mreža punktova

Mreža punktova prikazana je na karti 1. Na sjeverozapadu je njeno prostiranje zadano prostornim dosegom anketa komplementarnoga projekta LAPTIG. Do dodira mreža dvaju projekata došlo je na mošćeničkome području te na Lošinju, gdje su punktovi LAPTIG-a Mošćenice i Mali Lošinj, a punktovi JAPRK-a Mošćenička Draga, Nerezine i Veli Lošinj. Na jugoistoku smo, zbog arealnoga, dijalektalnoga i kulturnoga kontinuiteta istraživanje protegli do Boke kotorske.

Nastojeći realno procijeniti svoje mogućnosti, u početku smo bili predvidjeli pedeset i pet punktova (usp. Vuletić i Skračić 2016: 96–97). U međuvremenu je njihov broj narastao na sedamdeset.⁵ Je li to dovoljno, ovisi o gledištu. Od regionalnih geolingvističkih projekata tradicionalno se očekuje gusta mreža punktova (usp. npr. Jaberg 1955: 7), kakva umanjuje probleme reprezentativnosti građe, inherentne metodi lingvističke geografije (usp. König 2010: 499). Kako iskazati gustoću mreže u kojoj su svi punktovi smješteni na vrlo razvedenoj obalnoj liniji? Relevantna mjera može biti morski prostor u kojemu se kazivači obično kreću, a taj se više-manje podudara s unutarnjim morskim vodama oko naših punktova koje pokrivaju površinu od oko 11500 km². Tako dolazimo do nekih 165 km² po punktu.

⁵ Pritom su neki prvotno predviđeni punktovi zamijenjeni drugima.

Karta 1. Mreža punktova JAPRK-a

U odabiru punktova slijedili smo u prvome redu kriterije prostorna razmještaja i maritimne tradicije. Nastojali smo odabrati naselja koja su bila ili jesu relevantna središta ribolova i drvene brodogradnje. Toga bi se načela, međutim, bilo kontraproduktivno dosljedno držati. Tijekom preliminarnih istraživanja uočili smo da maritimni leksik nekih obalnih naselja u kojima ribarstvo nikada nije bilo primarna djelatnost nije ništa manje zanimljiv. Nadalje, pokazalo se da razvijeno nazivlje drvenoga broda imaju i govori onih naselja u kojima nije bilo brodogradilišta.⁶ Iz razumljivih razloga izvanjezične naravi daleko je više otočnih, nego obalnih punktova. Nastojali smo uzeti u obzir većinu trajno naseljenih otoka (prema uvidu na terenu, ne prema popisu stanovništva).⁷ Murterska i zaglavska građa na kartama je smještena u povremena naselja u Kornatima (Lavsa, Stival), što odražava specifičnosti lokalne maritimne kulture: ona je takva kakva jest upravo radi murterskih i zaglavske posjeda u Kornatima. Na otocima površine veće od 100 km² istražili smo dva do tri punkta. Punktovi Koločep i Rava objedinjuju oba naselja na tim otocima jer među njima, pokazalo se, nema relevantnih jezičnih razlika. Mreža punktova najgušća je na prostoru sjeverne Dalmacije, gdje se nalazi polovica naseljenih hrvatskih otoka.

Porast broja punktova u izravnoj je vezi s društvenim angažmanom projekta. Glas o anketama za JAPRK pronio se od Mošćeničke Drage do Molunta, zahvaljujući mreži udruga za promicanje maritimne kulture i ustrajnim pojedincima, pa su ubrzo uslijedili pozivi zainteresiranih zajednica. Građanska i znanstvena odgovornost nalagala nam je da te pozive prihvatimo, a rezultat anketa nije razočarao. Protivno prognozama iz prve faze projekta (Vuletić i Skračić 2016: 98), uspjeli smo provesti istraživanje i u većim obalnim gradovima, gdje su se javili zadnji autohtoni nositelji maritimne baštine, ujedno govornici tamošnjih ugroženih izvornih govora.

5. Kazivači

Izbor kazivača povezan je s ciljevima istraživanja. Kako su ribolov, pomorstvo i brodogradnja tradicionalno muške djelatnosti, većina kazivača su muškarci. Tek iznimno imali smo prilike razgovarati sa ženama koje su silom obiteljskih prilika postale ribari. Zbog usmjerenosti projekta na leksik tradicionalne maritimne kulture, naši su nas suradnici na terenu upućivali mahom na pripadnike starije generacije. Nešto više od 85% dosad angažiranih kazivača u vrijeme je provode-

⁶ U takvim mjestima ljudi su sami održavali svoje brodove, a nailazili smo i na pojedince bez brodograditeljskog obrazovanja koji su gradili kaiće, batele, pa i manje gajete.

⁷ Što iz sadržajnih, što iz tehničkih razloga, iz mreže punktova izostavljeni su Zverinac, Ošljak, Kaprije, Mali Drvenik, Čiovo i Lopud. Zbog rane reorijentacije Lopuda na turizam, na što je upozoravao već Deanović (1954: 149–150), ondje je danas teško ispuniti veći dio našeg upitnika. Ostali navedeni otoci odveć su blizu mnogo reprezentativnijim punktovima.

nja anketa bilo starije od 55 godina. Većina ih dolazi iz malenih zajednica koje karakterizira relativno homogena jezična situacija, uvjetovana povijesno slabom društvenom diferencijacijom (usp. König 2010: 498–500). Svi kazivači, pa i pripadnici srednje i mlađe generacije, obiteljski su vezani uz djelatnosti relevantne za ovo istraživanje, u kojima je komunikacija dominantno dijalektalna. U svakome mjestu nastojali smo angažirati barem dvoje kazivača. Najčešće ih je bilo troje ili četvero, ponegdje i do osam. Ukupno je dosad u anketama sudjelovalo 250 kazivača, od toga četrnaest žena.

6. Istraživači i tijek anketa

U ovakvome tipu istraživanja važno je da istraživač s kazivačima dijeli kulturni kôd i lokalno relevantna znanja. U ovome slučaju to znači dobro poznavanje drvenoga broda, pučke meteorologije, tradicionalnih tehnika ribolova i morske faune. Jezična bliskost istraživača i kazivača također je prednost pa smo se, kada je to bilo moguće, oslanjali na studente iz mjesta obuhvaćenih mrežom punktova. Njihovome angažmanu prethodilo je osposobljavanje za terenski rad i bilježenje građe. Većinu anketa proveli su potpisnici ovih redova, mahom u paru ili utroje. Gdje je to bilo produktivno, služili smo se čakavskim govovima iz svojih osobnih repertoara. Rjeđe smo se oslanjali na kolege lingviste, na terenu koji dobro poznaju. Ankete su, uz izravno bilježenje odgovora u upitnik, snimane diktafonom.

Uporaba upitnika, kao instrumenta koji osigurava maksimalnu usporedivost građe iz različitih punktova (usp. Seiler 2010: 511–515), činila je okosnicu anketa. Inherentni rizici te metode velikim su dijelom ublaženi korištenjem slikovnog materijala i malakološke zbirke te pokazivanjem dijelova broda i ribarske opreme u luci, na navozu ili u lokalnim etnografskim zbirkama. Osim toga, pitanja poluotvorenoga tipa nude kazivačima priliku da preuzmu inicijativu te da potanko izlože pojedine aspekte lokalne maritimne kulture. Kazivači su to često spremno prihvaćali pa je dobar dio građe prikupljen iz spontana kazivanja. Kod većega broja odgovora na isto pitanje, prepustili smo kazivačima da, u skladu sa svojim jezičnim osjećajem, uspostave hijerarhiju varijanata. Uvažavanje jezične stvarnosti odražavaju i dvojezične ankete u Cresu i Zadru.

7. Obrada i objavljivanje građe

Građa će biti objavljena na jezičnim kartama u tiskanome obliku te u otvorenome pristupu. Karte se izrađuju u programu *ArcMap* koji se koristi za prostornu analizu podataka. Prvi je korak priprema podloge karte na kojoj su pomoću georeferenciranih točaka označeni punktovi. Građa se unosi u bazu podataka prilagođenu samome programu. Baza je, u osnovi, jednostavna tablica izrađena u programu *Excel*.

Punkt	ID	V1	V2
P1	101	a	e
P2	102	b	f
P3	103	c	g
P4	104	d	h

Tablica 1. Shematski prikaz strukture baze podataka

Prvi stupac sadrži imena punktova (u shematskome prikazu *PI* itd.), a drugi troznamenaste identifikacijske kodove punktova pomoću kojih bazu pridružujemo georeferenciranim točkama. Prva znamenka koda označava geografsko područje (1 – Kvarner; 2 – sjeverna Dalmacija; 3 – srednja Dalmacija; 4 – južna Dalmacija; 5 – Boka kotorska), a druge dvije punkt unutar područja. U ostalim stupcima nalazi se građa organizirana prema istraživanim varijablama (u shematskome prikazu *V* stoji za pojam iz upitnika, a slova *a–h* za odnosne odgovore iz anketa). Nakon povezivanja baze s tablicom georeferenciranih točaka, karte se izrađuju pomoću alata *Labels* u kojemu se odabire varijabla koja se prikazuje na karti. Treći je korak oblikovanje karte i prilagođavanje njenih elemenata dimenzijama tiskanoga medija te generiranje karte u jednome od formata zapisa podataka.

Na kartama će biti otisnuti odgovori na odnosne pojmove iz upitnika. Na taj će način javnost u najkraćem roku dobiti građu na uporabu i prosudbu. Interpretacija građe, pomoću karata na kojima će simbolima biti predstavljeni različiti leksički tipovi, ostaje dugoročan cilj kojemu nužno prethodi etimološka analiza.

Imajući na umu znanstvenu i društvenu funkciju atlasa, odlučili smo se za dvostruko bilježenje građe. Građu valja vratiti onima od kojih je potekla, kazivačima i njihovim zajednicama, i to u obliku koji od njih ne iziskuje dodatan trud. Zato će se na kartama građa bilježiti standardnom hrvatskom latinicom, uz korištenje uobičajenih znakova za specifične artikulacije. Primjer takve prezentacije građe vidi se na kartama 2, 3 i 4 u prilogu. Svaka će karta biti popraćena tabličnim popisom građe po punktovima u međunarodnoj fonetskoj transkripciji (IPA). S obzirom na tehničke zahtjeve časopisa, u ovome se radu primjeri takvih popisa donose u zasebnim priložima na kraju članka (tablice 2, 3 i 4).

Prozodijska su obilježja na kartama označena znakovima uvriježenima u našoj dijalektalnoj leksikografiji, a u odnosnim tablicama odgovarajućim znakovima IPA-e, bez obzira na to postoje li u danome govoru tonske opreke ili ne.

Na svakoj se karti nalazi okvir za dodatne podatke na koje se upućuje strelicom (→) iza odnosnoga oblika na karti. U slučaju višestrukih odgovora, na karti se prikazuje onaj oblik koji kazivači smatraju reprezentativnim za svoj govor. Drugi odgovori, bilo da je riječ o formalnoj varijanti prvoga odgovora

(○) ili o drugome leksemu (●), donose se uz kôd odnosnoga punkta u okviru za dodatke. Na istome mjestu bilježe se relevantni komentari kazivača (□), primjeri sintagmatske uporabe (◇) te mletačka građa iz Cresa i Zadra (■). Po potrebi, karte mogu biti popraćene korisnim ilustracijama (usp. karte 2 i 4 u prilogu) i komentarima priređivača.

8. Doprinos hrvatskoj dijalektologiji

Prethodna istraživanja u ovome području dobro su pokrila maritimni leksik tek četvrtine naših punktova, iako ne jednako izdašno. S obzirom na to, nadamo se da će JAPRK primjenom jedinstvena upitnika u sedamdeset punktova dati materijalno i metodološki relevantan doprinos poznavanju maritimnoga leksika u Dalmaciji i na Kvarneru. Dugoročno, interpretacija karata omogućit će uvid u nedovoljno istražena poglavlja povijesti hrvatskoga dijalektalnog leksika i uzajamne odnose jadranskih govora. Važan korak u tome smislu već je učinio Vinja (1986). Naša se građa u području morske faune u kvantitativnome pogledu ne može mjeriti s njegovom. Zato ćemo se za kraj okrenuti primjerima iz drugih područja maritimnoga leksika, kako bismo ilustrirali analitički potencijal građe JAPRK-a.

Na karti 2. prikazani su nazivi za ispolac, lopaticu kojom se izbacuje voda iz broda. U gotovo svim punktovima sjeverne Dalmacije, s izuzetkom krajnjih sjeverozapadnih zadarskih otoka (Ist, Premuda, Silba i Olib) i Šibenika, ti nazivi odgovaraju tipu *palj*, u različitim glasovnim varijantama. Drugdje na Jadranu prevladao je venecijanizam *šešula* < *sessola*; na jugu tek stari dubrovački romanizam *sânsa*, bokeljsko *palj* te velolučko *spôl* svjedoče o tome da je ovakvo stanje novijega datuma.⁸ Poučan je u tome smislu usporedni pogled na kartu 3., na kojoj su prikazani odgovori na pojam ‘izbacivati vodu iz broda ispolcem’. Glagol *sekati*, prilagodba mlet. *secar*, gotovo u stopu prati tip *šešula*, a glagol *paljati* odgovarajuću imenicu *palj*. Prostorni odnos ovih leksičkih tipova pokazuje da sjeverna Dalmacija s Rabom i Boka predstavljaju ostatak leksičkog areala koji je uzmaknuo pred prodorom venecijanizama *šešula* i *sekati*. O tome svjedoče i kompromisni parovi *pâlj – sekât* u Puntu, *p^oâlĵ – sikâti* u Velome Ratu, *šêšula – pàjat* u Šibeniku, *pâlĵ – sekâti* na Žirju i *spôl – sekât* u Veloj Luci.

Na karti 4. prikazani su nazivi za držak ostiju. Pripadaju sljedećim leksičkim tipovima, uz očekivane varijante: *cipac*, *katarica/katarište*, *koplje/kopišće*, *lanca/lanča* i *ostilj/ostić*.⁹ Tip *cipac* ne javlja se na otocima, a odražava mlađu semantičku inovaciju do koje dolazi neovisno na različitim točkama Jadrana.

⁸ Za etimologiju, v. ERHSJ II, s.v. *palj*; ERHSJ III, ss.vv. *sansa*, *sekati*; JE III, s.v. *šešula*. Po porijeklu, s *palj* idu *opô* (Novigrad) i *spôl* (Vela Luka).

⁹ Za etimologiju, v. ERHSJ I, s.v. *cijep*; ERHSJ II, ss.vv. *katarga*, *koplje*, *lanca*, *osti*.

Morfološke varijante grecizma *katarka*, nekoć možda raširenije, pokazuju štokavsku, jugoistočnu distribuciju. Tip *ostilj/ostić* je krčko-primorski i bokoljski.¹⁰ Najrasprostranjeniji tip *koplje* s izvedenicom *kopišće* nije posvjedočen na sjevernome Jadranu.¹¹ Pritom se *kopišće*, koje dolazi mahom u čakavskim govorima, ne bilježi u južnoj Dalmaciji. U sjevernoj Dalmaciji distribucija tipova *kopišće* i *lanča* gotovo se poklapa sa srednjočakavsko-južnočakavskom granicom.¹² I *lanča* na kvarnerskim i zadarskim otocima i *lanca* u Boki i na krajnjemu jugu dubrovačkoga područja u konačnici potječu od lat. LANCEA. Dok je južno *lanca* venecijanizam, bliže porijeklo sjevernoga *lanča* tek treba interpretirati s obzirom na odraze lat. CJ u starijim i mlađim romanizmima.¹³

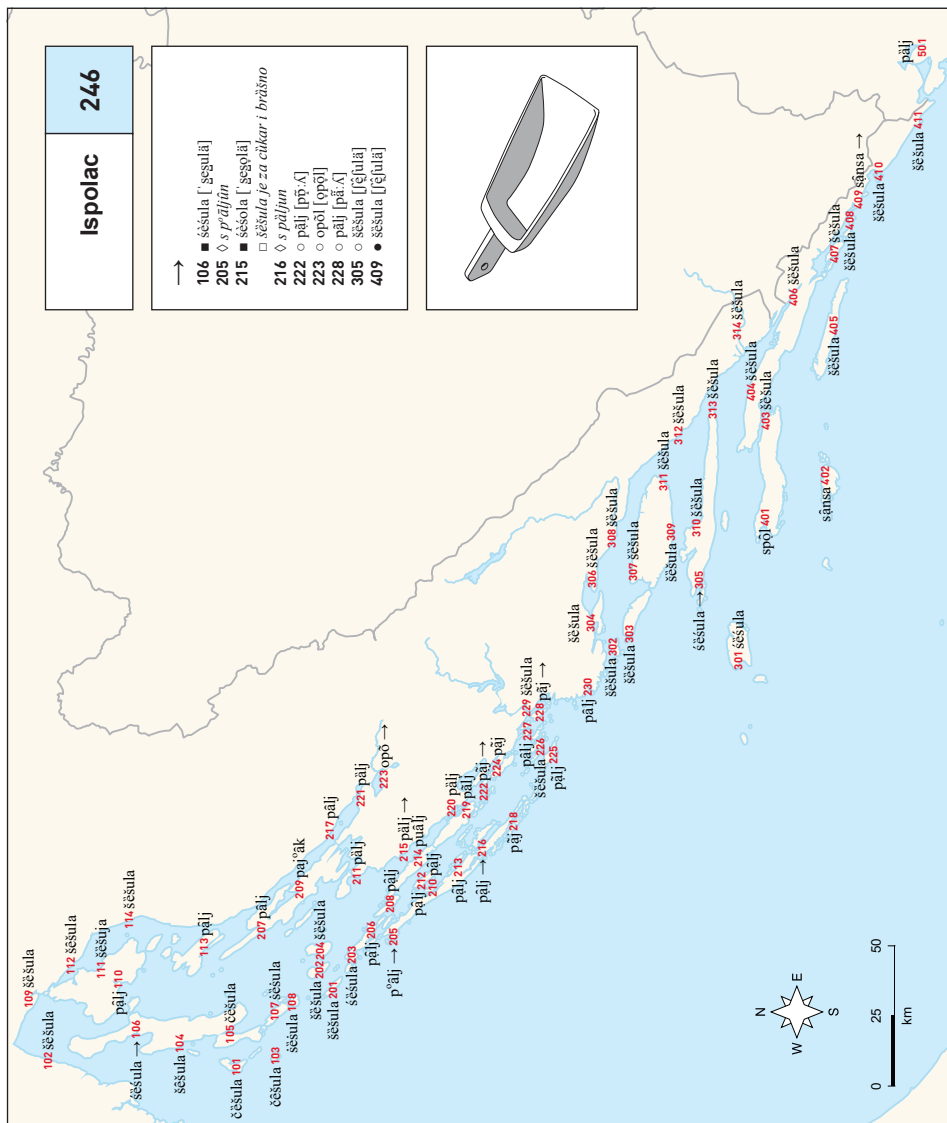
Građa ovih karata dobro ilustrira poznat obrazac u formiranju hrvatskoga maritimnog leksika: s jedne strane posuđivanje, s druge inovacije unutar slavenskoga leksičkog fonda. Treba, međutim, primijetiti da se obje tendencije ostvaruju unutar složene dinamike arealnih i dijalektalnih odnosa. Prostorno podudaranje areala ne samo slavenskih leksičkih tipova, već i romanskih posuđenica, s obuhvatom pojedinih dijalektalnih zona samo je po sebi jezična činjenica od prvorazredna značaja. Nadamo se da će ove i druge karte JAPRK-a doprinijeti razumijevanju povijesnoga procesa nastanka, širenja i povlačenja tih areala.

¹⁰ LAPTIG (br. 196) bilježi *voštil* za Drenje u istočnoj Istri.

¹¹ Nema ga ni u istarskoj građi, usp. LAPTIG, br. 254.

¹² Za daljnje primjere takve distribucije u području maritimnoga leksika v. Vuletić i Skračić 2020.

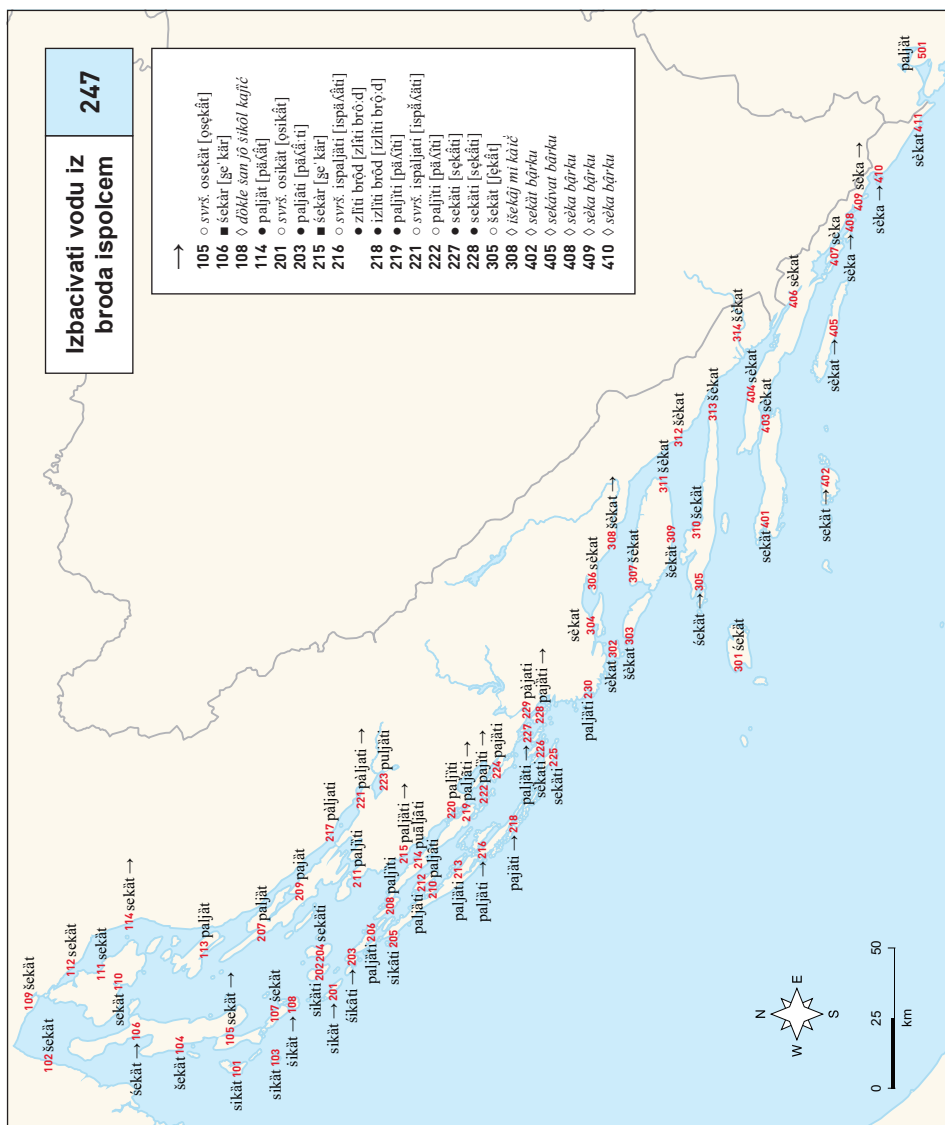
¹³ Da mlet. [ts] može dati hrv. č, vidi se po *bezzi* > *beči* (usp. ERHSJ I, s.v.). Na sjeveru je *lanca* čakavska varijanta od *lanča*, iako se ne može isključiti da je u dvojezičnome Cresu riječ o izravnom preuzimanju starijega mlet. *lanza* [lantsa].

Karta 2. Ispolac

101	Unije	tʃ̣ɛ̌:fulä	222	Vrgada	pɔ̃:i
102	Mošćenička Draga	f̣ɛ̌:fulä	223	Novigrad	op̃õ
103	Susak	tʃ̣ɛ̌:fulä	224	Betina	pɔ̃:i
104	Martinšćica	f̣ɛ̌:fulä	225	Žirje	pɔ̃:ɟ
105	Nerezine	tʃ̣ɛ̌:fulä	226	Kaprije	pɔ̃:ɟ
106	Cres	ʃ̣ɛ̌:fulä	227	Prvić Luka	pâ:ɟ
107	Veli Lošinj	ʃ̣ɛ̌:fulä	228	Zlarin	pâ:i
108	Ilovik	ʃ̣ɛ̌:fulä	229	Šibenik	f̣ɛ̌:fulä
109	Bakar	f̣ɛ̌:fulä	230	Rogoznica	pâ:ɟ
110	Punat	pɔ̃:ɟ	301	Komiža	ʃ̣ɛ̌:fulä
111	Vrbnik	f̣ɛ̌:fujä	302	Drvenik Veli	f̣ɛ̌:fulä
112	Crikvenica	f̣ɛ̌:fulä	303	Maslinica	f̣ɛ̌:fulä
113	Banjol	pɔ̃:ɟ	304	Trogir	f̣ɛ̌:fulä
114	Senj	f̣ɛ̌:fulä	305	Hvar	çɛ̌:çulä
201	Premuda	f̣ɛ̌:fulä	306	Split	f̣ɛ̌:fulä
202	Silba	f̣ɛ̌:fulä	307	Sutivan	f̣ɛ̌:fulä
203	Ist	ʃ̣ɛ̌:fulä	308	Krilo	f̣ɛ̌:fulä
204	Olib	f̣ɛ̌:fulä	309	Bol	f̣ɛ̌:fulä
205	Veli Rat	p̃ɔ̃:ɟ	310	Vrboska	f̣ɛ̌:fulä
206	Molat	pɔ̃:ɟ	311	Sumartin	f̣ɛ̌:fulä
207	Novalja	pâ:ɟ	312	Podgora	f̣ɛ̌:fulä
208	Sestrunj	pɔ̃:ɟ	313	Sućuraj	f̣ɛ̌:fulä
209	Pag	päj̃ɔ̃:k	314	Komin	f̣ɛ̌:fulä
210	Rava	pɔ̃:ɟ	401	Vela Luka	spô:l
211	Privlaka	pâ:ɟ	402	Lastovo	sɔ̃:nsä
212	Mali Iž	pɔ̃:ɟ	403	Korčula	f̣ɛ̌:fulä
213	Sali	pɔ̃:ɟ	404	Trpanj	f̣ɛ̌:fulä
214	Kali	pɔ̃:ɟ	405	Babino Polje	f̣ɛ̌:fulä
215	Zadar	pâ:ɟ	406	Luka	f̣ɛ̌:fulä
216	Zaglav (Statival)	pɔ̃:ɟ	407	Šipanska Luka	f̣ɛ̌:fulä
217	Tribanj	pâ:ɟ	408	Koločep	f̣ɛ̌:fulä
218	Murter (Lavsa)	pɔ̃:i	409	Dubrovnik	sɔ̃:nsä
219	Tkon	pâ:ɟ	410	Cavtat	f̣ɛ̌:fulä
220	Sv. Filip i Jakov	pâ:ɟ	411	Molunat	f̣ɛ̌:fulä
221	Vinjerac	pâ:ɟ	501	Muo	pâ:ɟ

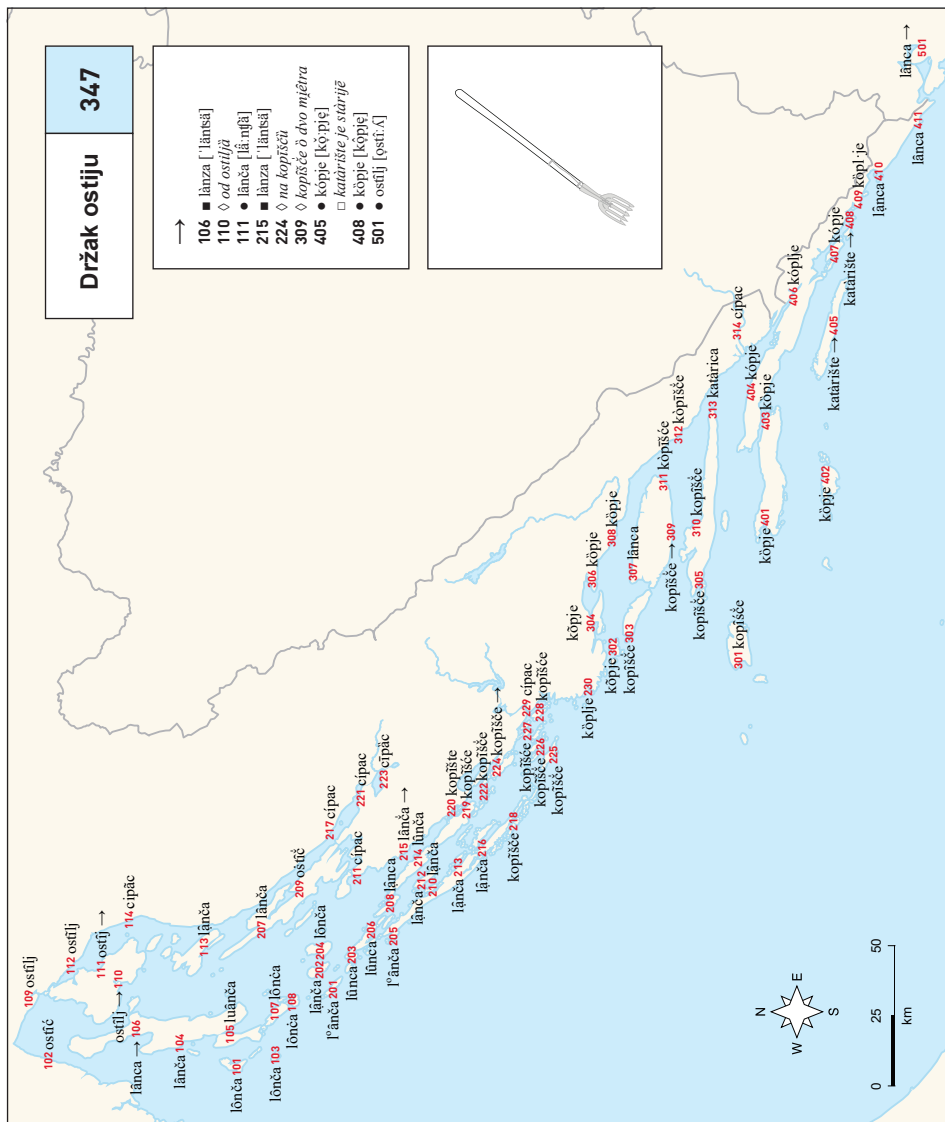
Tablica 2. Fonetska transkripcija građe uz kartu 2. (Ispolac)

Karta 3. Izbacivati vodu iz broda ispolcem

101	Unije	sikât	222	Vrgada	päjîti
102	Mošćenička Draga	ġekât	223	Novigrad	puġâti
103	Susak	sikât	224	Betina	päjâti
104	Martinšćica	ġekât	225	Žirje	şekâti
105	Nerezine	şekât	226	Kaprije	pâlâti
106	Cres	şekât	227	Prvić Luka	pâlâti
107	Veli Lošinj	şekât	228	Zlarin	päjâti
108	Ilovik	şikât	229	Šibenik	päjâti
109	Bakar	ġekât	230	Rogoznica	pâlâti
110	Punat	şekât	301	Komiža	şekât
111	Vrbnik	şekât	302	Drvenik Veli	şekât
112	Crikvenica	şekât	303	Maslinica	ġekât
113	Banjol	pâlât	304	Trogir	şekât
114	Senj	şekât	305	Hvar	çekât
201	Premuda	sikât	306	Split	şekât
202	Silba	sikâti	307	Sutivan	ġekât
203	Ist	şikâ:ti	308	Kriilo	ġekât
204	Olib	şekâti	309	Bol	ġekât
205	Veli Rat	sikâ:ti	310	Vrboska	ġekât
206	Molat	pâlâti	311	Sumartin	ġekât
207	Novalja	pâlât	312	Podgora	ġekât
208	Sestrunj	pâlîti	313	Sućuraj	ġekât
209	Pag	päjât	314	Komin	ġekât
210	Rava	pâlâ:ti	401	Vela Luka	şekât
211	Privlaka	pâlîti	402	Lastovo	şekât
212	Mali Iž	pâlâti	403	Korčula	şekât
213	Sali	pâlâti	404	Trpanj	şekât
214	Kali	puṛ:ġâ:ti	405	Babino Polje	şekât
215	Zadar	pâlâti	406	Luka	şekât
216	Zaglav (Statival)	pâlâti	407	Šipanska Luka	şekâ
217	Tribanj	pâlâti	408	Koločep	şekâ
218	Murter (Lavsa)	päjâti	409	Dubrovnik	şekâ
219	Tkon	pâlâ:ti	410	Cavtat	şekâ
220	Sv. Filip i Jakov	pâlîti	411	Molunat	şekât
221	Vinjerac	pâlâti	501	Muo	pâlât

Tablica 3. Fonetska transkripcija građe uz kartu 3. (Izbacivati vodu iz broda ispolcem)

Karta 4. Držak ostiju

101	Unije	l̥ō:ntfä	222	Vrgada	kõpĩ:f̥f̥e
102	Mošćenička Draga	qstĩ:c	223	Novigrad	tsi:päts
103	Susak	l̥ō:ntfä	224	Betina	kõpĩ:f̥f̥e
104	Martinšćica	l̥ä:ntfä	225	Žirje	kõpĩ:f̥f̥e
105	Nerezine	lu̥ō:ntfä	226	Kaprije	kõpĩ:f̥f̥e
106	Cres	l̥ä:ntsä	227	Prvić Luka	kõpĩ:fc̥e
107	Veli Lošinj	l̥ō:ntšä	228	Zlarin	kõpĩ:fc̥e
108	Ilovik	l̥ō:ntšä	229	Šibenik	tsi:päts
109	Bakar	qstĩ:č	230	Rogoznica	kõp̥l̥e
110	Punat	qstĩ:č	301	Komiža	kõpĩ:çf̥e
111	Vrbnik	qstĩ:i	302	Drvenik Veli	kõ:p̥je
112	Crikvenica	qstĩ:č	303	Maslinica	kõpĩ:f̥f̥e
113	Banjol	l̥ō:ntfä	304	Trogir	kõ:p̥je
114	Senj	tsipäts	305	Hvar	kõpĩ:f̥f̥e
201	Premuda	l̥ō:ntfä	306	Split	kõp̥je
202	Silba	l̥ō:ntfä	307	Sutivan	l̥ä:ntsä
203	Ist	l̥ü:ntsä	308	Krilo	kõp̥je
204	Olib	l̥ō:ntfä	309	Bol	kõpĩ:f̥f̥e
205	Veli Rat	l̥ō:ntfä	310	Vrboska	kõpĩ:f̥f̥e
206	Molat	l̥ü:ntsä	311	Sumartin	kõpi:ft̥e
207	Novalja	l̥ä:ntfä	312	Podgora	kõpĩ:f̥f̥e
208	Sestrunj	l̥ō:ntsä	313	Sućuraj	kätäritsä
209	Pag	qstĩ:č	314	Komin	tsi:päts
210	Rava	l̥ō:ntfä	401	Vela Luka	kõp̥je
211	Privlaka	tsi:päts	402	Lastovo	kõp̥je
212	Mali Iž	l̥ō:ntfä	403	Korčula	kõp̥je
213	Sali	l̥ō:ntfä	404	Trpanj	kõ:p̥je
214	Kali	l̥ü:ntfä	405	Babino Polje	kätäriřte
215	Zadar	l̥ä:ntfä	406	Luka	kõ:p̥l̥e
216	Zaglav (Statival)	l̥ō:ntfä	407	Šipanska Luka	kõ:p̥je
217	Tribanj	tsi:päts	408	Koločep	kätäriřte
218	Murter (Lavsa)	kõpĩ:f̥f̥e	409	Dubrovnik	kõpl̥je
219	Tkon	kõpĩ:fc̥e	410	Cavtat	l̥ō:ntsä
220	Sv. Filip i Jakov	kõpĩ:f̥f̥e	411	Molunat	l̥ä:ntsä
221	Vinjerac	tsi:päts	501	Muo	l̥ä:ntsä

Tablica 4. Fonetska transkripcija građe uz kartu 4. (Držak ostiju)

Literatura

- Alvar, Manuel. 1985–1989. *Léxico de los Marineros Peninsulares*. Madrid: Arco Libros, 4 sv.
- Božanić, Joško. 2011. *Lingua halieutica*. Split: Književni krug.
- Cortelazzo, Michele. 1971. *Atlante Linguistico Mediterraneo. Saggio delle carte*. Firenze: Fondazione Giorgio Cini – Leo S. Olschki.
- Dalbera-Stefanaggi, Marie-José; Miniconi, Roger. 2008. *Nouvel Atlas Linguistique et Ethnographique de la Corse. Volume 2. Le lexique de la mer*. Ajaccio – Paris: Éditions Alain Piazzola – Éditions CTHS.
- D’Avenia, Elena. 2018. *Atlante linguistico della Sicilia. Il lessico del mare*. Palermo: Centro di Studi Linguistici e Filologici Siciliani.
- Deanović, Mirko. 1954. Pomorski i ribarski nazivi romanskog porijekla na Lopudu. *Anali Historijskog instituta u Dubrovniku*, III, Dubrovnik, 149–179.
- Deanović, Mirko. 1958. Terminologia marinara e peschereccia a Ragusavecchia (Cavtat). *Studia Romanica et Anglica Zagradiensia*, 5, Zagreb, 3–22.
- Deanović, Mirko. 1959. Esperienze nell’Adriatico orientale con Questionario dell’ALM. *Bollettino dell’Atlante Linguistico Mediterraneo*, 1, Firenze, 127–132.
- Deanović Mirko. 1962. Lingvistički atlas Mediterana. Anketa u Boki Kotorskoj. *Rad JAZU*, 327, Zagreb, 5–38.
- Deanović, Mirko. 1963–1964. Terminologia marinara e peschereccia di Rovigno d’Istria. Risultati dell’inchiesta per l’Atlante Linguistico Mediterraneo. *Atti dell’Istituto Veneto di scienze, lettere ed arti. Classe di scienze morali e lettere*, 122, Venezia, 379–401.
- Deanović, Mirko. 1966. Lingvistički atlas Mediterana II. Anketa na Visu (Komiža). *Rad JAZU*, 344, Zagreb, 5–35.
- Deanović, Mirko. 1967. Lingvistički atlas Mediterana III. Anketa u Salima na Dugom Otoku. *Rad JAZU*, 348, Zagreb, 27–60.
- Deanović, Mirko; Jelenović, Ive. 1958. Pomorska i ribarska terminologija na Krku, Korčuli i Lopudu. *Zbornik Instituta za historijske nauke u Zadru*, 2, Zadar, 133–171.
- Dulčić, Juraj. 1979. Narodni pomorski nazivi u hvarskoj općini. *Čakavska rič*, IX/2, Split, 51–69.
- ERHSJ = Skok, Petar. 1971–1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: JAZU, 4 sv.
- Filipi, Goran. 1997. *Betinska brodogradnja: etimologijski rječnik pučkog nazivlja*. Šibenik: Županijski muzej.
- Gilliéron, Jules. 1915. *Pathologie et thérapeutique verbale*. Neuveville: Beerstecher.

- Jaberg, Karl. 1955. Großräumige und kleinräumige Sprachatlanten. *Vox Romanica*, 14, Zürich, 1–61.
- JE = Vinja, Vojmir. 1998–2016. *Jadranske etimologije: jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*. Zagreb: HAZU – Školska knjiga, 4 sv.
- Jelić, Roman. 1985. Ribarstvo i ribarski običaji u Malom Ižu. *Adriatica maritima*, 4, Zadar, 119–177.
- Jurišić, Blaž. 1962. O našoj pomorskoj terminologiji. *Pomorski zbornik*, 1, Zagreb, 453–468.
- König, Werner. 2010. Investigating language in space: Methods and empirical standards. *Language and Space. An International Handbook of Linguistic Variation. Vol. 1. Theories and Methods*. Ur. Peter Auer, Jürgen Erich Schmidt. Berlin: De Gruyter, 494–511.
- Kursar, Ante. 1978. Zapisi iz pomoračkog života starih Šepurinjana. *Čakavska rič*, VIII/2, Split, 95–140.
- Kursar, Ante. 1982. Iz leksike i tradicije šepurinskih ribara. *Čakavska rič*, XI/1–2, Split, 97–144.
- LAPTIG = Filipi, Goran; Buršić Giudici, Barbara. 2013. *Lingvistički atlas pomorske terminologije istarskih govora*. Zagreb – Pula: Dominović – Znanstvena udruga Mediteran – Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Pederin, Ivan. 1987. Pomorski nazivi u mjesnom govoru Kućišta na Pelješcu. *Čakavska rič*, XV/1, Split, 73–117.
- Seiler, Günter. 2010. Investing language in space: Questionnaire and interview. *Language and Space. An International Handbook of Linguistic Variation. Vol. 1. Theories and Methods*. Ur. Peter Auer, Jürgen Erich Schmidt. Berlin: De Gruyter, 512–527.
- Skok, Petar. 1933. *Naša pomorska i ribarska terminologija na Jadranu*. Split: Jadranska straža.
- Vidović, Radovan. 1984. *Pomorski rječnik*. Split: Logos.
- Vinja, Vojmir. 1986. *Jadranska fauna: etimologija i struktura naziva*. Zagreb – Split: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Logos, 2 sv.
- Vitorino, Gabriela. 1987. *Atlas linguístico do litoral português: fauna e flora*. Lisboa: Centro de Linguística da Universidade de Lisboa, 2 sv.
- Vuletić, Nikola; Skračić, Vladimir. 2016. Vers un atlas de la langue de la mer en Dalmatie et Kvarner. *Géolinguistique*, 16, Grenoble, 92–105.
- Vuletić, Nikola; Skračić, Vladimir. 2020. Specifični južnočakavski leksik morske faune (s posebnim osvrtom na sjevernu Dalmaciju). *Dijalekti, jezična povijest i tradicija: Zbornik u čast Josipu Liscu*. Ur. Josip Bratulić, Gordana Čupković, Josip Galić. Zadar: Sveučilište u Zadru – Matica hrvatska – Ogranak Matice hrvatske u Zadru, 799–818.
- Žic, Ivan. 1902. Vrbnik (na otoku Krku). *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena*, VII/2, Zagreb, 295–353.

The JAPRK project (Linguistic atlas of the maritime and fishing culture in Dalmatia and Kvarner)

Summary

The JAPRK project seeks to document diatopic variation of the maritime lexicon and the diversity of the maritime culture in Dalmatia and the Kvarner Gulf. This paper discusses the evolution of the methodological framework of the project and its current progress. We consider the network of survey points, the elaboration of the questionnaire, the selection of the informants, the course of the surveys, the treatment and the presentation of the dialectal data. The paper closes with a preliminary version of three maps and a short geolinguistic commentary.

Ključne riječi: Dalmacija, Kvarner, lingvistička geografija, maritimni leksik

Keywords: Dalmatia, Kvarner, linguistic geography, maritime lexicon

